

De Økonomiske Råd
Formandskabet

RAPPORTENS HOVED- KONKLUSIONER

RAPPORTENS HOVEDKONKLUSIONER

Rapporten indeholder fire kapitler. I kapitel I samles vurderinger og anbefalinger om den aktuelle økonomiske politik med særlig fokus på emner, der har betydning for produktiviteten.

Kapitel II giver en oversigt over udviklingen i produktiviteten. Kapitlet diskuterer de potentielle langvarige effekter af coronakrisen, de potentielle effekter af krigen i Ukraine samt de mulige årsager til den svagt tiltagende produktivitetsvækst de senere år.

Kapitel III undersøger udviklingen i konkurrencen i Danmark fra 2000 til 2018. I kapitlet findes det, at virksomhedernes markedsmagt er steget i perioden. I kapitlet diskuteres også betydningen af konkurrence for produktivitet.

Kapitel IV undersøger en række mulige forklaringer på, at virksomhedernes markedsmagt er steget. Det diskuteres blandt andet om udviklingen kan afspejle globalisering, nye teknologier og regulering.

RAPPORTENS HOVEDKONKLUSIONER

Denne produktivetsrapport fra De Økonomiske Råds formandskab, der udgør Produktivetsrådet, består af fire kapitler. I det følgende gives en kort præsentation af rapportens konklusioner i hvert af kapitlerne.

PRODUKTIVITETSRAPPORTEN 2022

- Kapitel I Aktuel økonomisk politik
- Kapitel II Udviklingen i produktiviteten
- Kapitel III Udviklingen i danske virksomheders markedsmagt
- Kapitel IV Forklaringer på udviklingen i virksomhedernes markedsmagt

KAPITEL I, AKTUEL ØKONOMISK POLITIK

I kapitel I kommenteres aktuelle økonomisk-politiske forslag med relevans for produktiviteten. Diskussionen er inddelt i fem områder.

Udenlandsk arbejdskraft, særskat for finansielle selskaber, ...

Først diskuteres tiltag i relation til udenlandsk arbejdskraft. Det drejer sig blandt andet om regeringens forslag om midlertidigt at gøre det lettere for danske virksomheder at tilgå udenlandsk arbejdskraft. Der kommenteres også kort på de mulige konsekvenser krigen i Ukraine kan have for tilgangen af udenlandsk arbejdskraft. Dernæst kommenteres regeringens forslag om særligt at forhøje selskabsskatten for finansielle selskaber.

... hjælpepakker ved fremtidige epidemier, udflytning af uddannelser ...

Håndteringen af coronavirus og udformningen af hjælpepakker i forbindelse med fremtidige epidemier tages dernæst op. Blandt andet kommenteres nogle af anbefalingerne fra rapporten *Principper for hjælpepakker ved nye epidemier*, som i december 2021 blev fremlagt af en arbejdsgruppe under Erhvervsministeriet. Herefter følger en diskussion af den nylige aftale om udflytning af uddannelsespladser.

... og klimapolitik

Endelig behandles forskellige emner i relation til klimapolitik herunder den nødvendige drivhusgasbeskatning, der skal til for at opnå 70 pct.-målsætningen. I forbindelse hermed kommenteres den første delrapport fra Ekspertgruppen for en grøn skattereform.

KAPITEL II, UDVIKLINGEN I PRODUKTIVITETEN

I kapitel II gives en oversigt over udviklingen i produktiviteten. Kapitlet diskuterer de potentielle langvarige effekter af coronakrisen, de potentielle effekter af krigen i Ukraine samt de mulige årsager til den svagt tiltagende produktivitetsvækst de senere år.

For tidligt at drage konklusioner om produktiviteten i 2020-21

Produktivitetsudviklingen i 2020 og 2021 var kraftigt påvirket af coronapandemien med betydelige udsving til følge. Opgørelserne af såvel produktion som beskæftigelse er behæftet med usikkerhed og er præget af usædvanlige bevægelser. I lyset heraf er det for tidligt at drage konklusioner om bagvedliggende årsager til den opgjorte udvikling.

Længerevarende effekter af pandemien diskuteres

Der er en række forskellige årsager til, at coronapandemien kan få længerevarende effekter på produktivitetsudviklingen i Danmark. I kapitlet følges der op på nogle af de kanaler, der blev diskuteret i kapitel III i den seneste produktivetsrapport fra formandskabet. Det konkluderes blandt andet, at der ikke længere er grund til at forvente lærings-tab for folkeskoleelever af de coronarelaterede skolelukninger, ligesom der ikke er grund til at forvente negative effekter af en længere periode med høj ledighed. Til gengæld er der tegn på, at omfanget af hjemmearbejde vil være højere fremover, hvilket kan være forbundet med effektivitetsgevinster.

Krigen i Ukraine har realøkonomisk effekt

Krigen i Ukraine har realøkonomisk effekt, også i Danmark. Afhængig af krigens længde og udfald kan effekterne vise sig at være langvarige. Krigen og sanktionerne mod Rusland reducerer i første omgang råvaretilgængeligheden og forårsager endnu en forstyrrelse af de internationale forsyningskæder, som i forvejen har været under et betydeligt pres under pandemien. Det øger råvarepriserne, hvilket alt andet lige dæmper efterspørgslen. På længere sigt kan krigen føre til mindsket samhandel, større forsvarsudgifter samt en omlægning af energiforsyningen. Det kan give anledning til et produktivitetstab, idet det kræver omstilling i forbrug og produktion.

Tegn på at faldet i produktivitetsvæksten er bragt til ophør

Timeproduktivitetsvæksten i Danmark aftog over en længere periode frem mod årtusindeskiftet. Det gav anledning til debat om, hvad de bagvedliggende årsager var og særligt om, hvorvidt den svage udvikling ville fortsætte. Udviklingen de senere år tyder imidlertid på, at faldet er bragt til ophør, og der er i stedet tegn på en svagt stigende produktivitetsvækst.

Stort bidrag fra, at aktivitet flyttes mellem virksomheder

Lidt over halvdelen af produktivetsfremgangen i perioden 2000-18 kan tilskrives, at aktiviteten over tid flyttes mellem virksomheder. Det skyldes effekter fra nye henholdsvis lukkede virksomheder, men også fra forskydninger af aktiviteten i retning af eksisterende virksomheder, der er mere produktive. Den øvrige del af produktivitetsvæksten i perioden kan tilskrives, at produktiviteten i de enkelte virksomheder er øget. Særligt mod slutningen af 2010'erne er der et stigende bidrag fra den interne vækst i virksomhederne. Det kan hænge sammen med, at danske virksomheder i stadig større omfang deltager i den internationale arbejdsdeling og høster produktivetsgevinster heraf.

KAPITEL III, UDVIKLINGEN I DANSKE VIRKSOMHEDERS MARKEDSMAGT

I kapitel III undersøges udviklingen i konkurrencen i Danmark. Samtidig diskuteres betydningen af konkurrence for produktivitet.

Stærk konkurrence sikrer lave priser til gavn for velfærden

Stærk konkurrence mindsker virksomhedernes markedsmagt, hvilket er til gavn for velfærd og produktivitet. Når konkurrencen er svag, vil virksomhederne kunne opkræve høje priser, hvilket vil reducere husholdningernes forbrugsmuligheder og derigennem indebære en velfærdsmæssig kostning. Stærk konkurrence holder omvendt priserne nede og tættere på virksomhedernes omkostninger.

Stærk og lige konkurrence øger produktiviteten

Samtidig kan stærk konkurrence anspore virksomhederne til at anvende de mest effektive arbejdsgange og nyeste teknologier. Dette sikrer et højt produktivetsniveau i de enkelte virksomheder. Når konkurrencen er mere lige, er det også en fordel for produktiviteten, da arbejdskraft og kapital finder anvendelse i de virksomheder, som anvender dem mest effektivt. Dette giver en effektiv ressourceudnyttelse på samfundsniveau.

Kapitlet anvender markupper til at belyse udviklingen i konkurrencen

I kapitlet undersøges udviklingen i konkurrencen opgjort ved danske virksomheders markupper fra 2000 til 2018. Markupperne angiver i hvilket omfang, virksomhederne har sat deres priser højere end deres omkostninger. Hvis konkurrencen er svag, er markupperne høje, fordi

virksomhederne har markedsmagt til at sætte højere priser end deres omkostninger giver anledning til.

**Hovedkonklusion:
Markupperne er
steget**

Hovedkonklusionen i kapitlet er, at danske virksomheders markupper er steget fra 2000 til 2018. I 2000 var priserne samlet set 5 pct. over omkostningerne, mens dette tal var steget til 16 pct. i 2018. Det peger på, at konkurrencen er blevet svagere. Forøgelsen i markupperne er størst i industrien, men der er også sket stigninger i servicebrancherne.

**Større spredning i
markupper kan have
mindsket
effektiviteten**

Samtidig er forskellene mellem de enkelte virksomheders markedsmagt forøget, hvilket kan medføre en mindre effektiv fordeling af arbejdskraft og kapital blandt virksomhederne. Således er spredningen i markupperne steget. Denne udvikling kan skyldes, at nogle virksomheder har fået større fordele ved globaliseringen eller nye teknologier end andre, hvilket diskuteres i kapitel IV.

KAPITEL IV, FORKLARINGER PÅ UDVIKLINGEN I VIRKSOMHEDERNES MARKEDSMAGT

I kapitel IV undersøges en række mulige forklaringer på, at markupperne er steget for danske virksomheder.

**Globalisering øger
produktiviteten**

Globaliseringen indebærer samfundsøkonomiske gevinster og højere produktivitet. Øget international arbejdsdeling betyder, at varer og tjenester produceres de steder, hvor de fremstilles mest effektivt. Når en virksomhed handler med andre lande, kan den desuden tilegne sig ny viden om organisationsformer og teknologier, og derigennem øge produktiviteten.

**Øget
importkonkurrence
kan have mindsket
markedsmagt**

Globaliseringen bevirker, at danske virksomheder udsættes for øget importkonkurrence – det vil sige import af konkurrerende produkter og ydelser fra udlandet. Dette kan have bidraget til at mindske markupperne blandt danske virksomheder.

**Ulige fordele
ved import af
halvfabrikata kan
øge markupperne**

Andre aspekter ved globaliseringen kan dog have bidraget til at øge markupperne. I en analyse i kapitlet findes det, at virksomhederne øger deres produktivitet og markupper, når de får bedre muligheder for at importere halvfabrikata eller varer til videresalg. Dette kan skyldes, at billigere importvarer giver dem en fordel, som andre virksomheder ikke har, fordi de importerer varer, der ikke har oplevet samme prisfald.

Øget efterspørgsel efter eksport fra danske virksomheder kan have øget markupperne

En anden analyse i kapitlet finder, at øget efterspørgsel efter eksportvarer kan have øget danske virksomheders produktivitet og markupper. I analyseperioden fra 2000 til 2018 er der sket en forøgelse i efterspørgslen efter de typer af varer, som produceres af danske virksomheder. Resultaterne indikerer, at større efterspørgsel efter en virksomheds varer øger virksomhedens produktivitet og markup. Effekten på produktivitet kan eksempelvis skyldes læringsgevinster forbundet med handel. Sådanne gevinster kan have medført ulige konkurrencefordele til de virksomheder, som har oplevet øget efterspørgsel efter deres varer, og dermed øget markedsmagten.

Den samlede effekt af globalisering på konkurrence kendes ikke

Samlet set er det vanskeligt at sige, om globaliseringen har påvirket markupperne positivt eller negativt. På den ene side kan importkonkurrence have reduceret virksomhedernes markedsmagt, på den anden side kan de ulige gevinster ved øget handel have øget nogle virksomheders markedsmagt.

Men gevinsterne ved globalisering mindskes, hvis de giver mere ulige markedsmagt

Under alle omstændigheder er der formentlig gevinster forbundet med globalisering i form af produktivitetstigninger. Disse produktivitetstigninger giver lavere priser til forbrugerne og dermed højere velfærd. Men gevinsternes størrelse kan være blevet formindsket af, at de virksomheder, som oplever større produktivitet, også har fået mere markedsmagt. Dermed bliver prisfaldet, og således forbrugernes velfærdstigning, mindre, end det ville have været i en situation med stærkere konkurrence.

Nye teknologier øger produktiviteten, ...

I kapitlet diskuteres desuden betydningen af nye teknologier for konkurrence. Nye teknologier er en af de primære drivkræfter bag øget produktivitet og dermed en fordel for virksomhederne og samfundet.

... og hvis gevinsterne herved er ulige fordelt, kan det øge markupperne

Hvis nogle virksomheder drager større nytte af teknologierne end andre, kan de øge deres markedsmagt og dermed mindske konkurrencen. Her er altså tale om en lignende mekanisme, som den der er beskrevet i tilfældet med globalisering. Undersøgelser fra andre lande peger på, at IT kan have givet større fordele til visse virksomheder og dermed øget markedsmagten. Det kan eksempelvis være store virksomheder, som drager nytte af stordriftsfordele ved udviklingen af software til intern brug. I kapitlet undersøges, om noget lignende gør sig gældende i Danmark, men dette lader ikke til at være tilfældet. Til gengæld viser eksisterende undersøgelser, at fremvæksten af robotter kan have bidraget til at øge markupperne.

Stigningen i markupper skyldes næppe ændringer i reguleringen

Regulering er vigtig for konkurrencen, men der er ikke tegn på, at lovgivningen er blevet mere konkurrencehæmmende i Danmark. Dermed findes der altså ingen indikation af, at ændringer i reguleringen kan forklare forøgelsen i markupperne.

